

ارزیابی رابطه بین حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی در بدنه‌های شهری، مورد مطالعاتی: خیابان امام خمینی اردبیل*

نسرین محمدی ایرلوا^۱ - روح اله رحیمی^{۲*} - وحید وزیری^۳

۱. کارشناسی ارشد معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
۲. استادیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول).
۳. دانشیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۰ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۲/۰۵/۰۹ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۸/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۲/۳۱

چکیده

افزایش حضور شهروندان در فضاهای عمومی یک شهر در راستای پویایی و جذابیت فضای شهری، نیازمند ایجاد بستری مناسب است. عوامل محیطی و فیزیکی تأثیر قابل توجهی در ایجاد تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان شهروندان دارند. فضاهای شهری، با توجه به حضور و فعالیت افراد شکل می‌گیرند و عناصر بدنه شهری از جمله عوامل محیطی مؤثر بر شکل‌گیری این روند محسوب می‌شوند. در شهرهای امروزی، استفاده از الگوواره‌های معماری بومی در بدنه شهری به‌منظور ایجاد حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی مناسب از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به همین دلیل، این پژوهش با هدف شناخت مولفه‌های تأثیرگذار بدنه شهری بر ایجاد تصویر ذهنی و به‌تبع آن ایجاد حس تعلق به مکان و همچنین ارزیابی رابطه بین این مؤلفه‌ها انجام شده است. این پژوهش به‌صورت کاربردی بوده و از روش توصیفی-پیمایشی استفاده شده است. ابزارهای جمع‌آوری داده شامل مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده میدانی و پرسش‌نامه بوده و برای تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامه، از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل عاملی استفاده شده است. یافته‌های تحلیل عاملی نشان می‌دهد که بعد کالبدی، فعالیتی و ادراکی به ترتیب بیش‌ترین تأثیر را بر شکل‌گیری تصویر ذهنی شهروندان از مکان و همچنین بعد فعالیتی، کالبدی و ادراکی به ترتیب بیش‌ترین تأثیر را بر ایجاد حس تعلق به مکان در شهروندان دارند. نتایج نشان می‌دهد که تنوع کالبدی و قابلیت دسترسی، عوامل کلیدی در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان درباره شهر هستند و حضور سالمندان و زنان در فعالیت‌های عمومی شهری، عاملی بسیار مهمی در ایجاد حس تعلق به مکان است. همچنین، رابطه مستقیم و مثبتی بین تصویر ذهنی شهروندان و حس تعلق به مکان وجود دارد که با ضریب بالا تأیید می‌شود.

واژگان کلیدی: تصویر ذهنی، حس تعلق به مکان، بدنه شهری، خیابان امام خمینی اردبیل.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان «خوانش نقشه ذهنی شهروندان از الگوهای بدنه شهری با رویکرد افزایش حس تعلق مکانی؛ طراحی مجموعه فرهنگی هنری خیابان امام خمینی» به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم بوده و در سال ۱۴۰۲ انجام گرفته است.

** E-mail: r.rahimi@umz.ac.ir

۱. مقدمه

محیط کالبدی و تأثیرات آن در زندگی روزمره مردم از مسائلی است که در سال‌های اخیر از طرف متخصصین بسیاری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است (Canter 1977). مناطق شهری با فراهم آوردن زمینه‌ی فعالیت‌های اجتماعی، سطح بالایی از دل‌بستگی را به وجود می‌آورد (Ramkissoon et al. 2012). بدنه‌های شهری از عناصر تأثیرگذار بر کیفیت فضاهای شهری محسوب می‌گردند که اصلاح آن‌ها می‌تواند به بالا رفتن کیفیت منظر عینی شهر منجر شود. همچنین شهرهای برخوردار از محیط بصری مطلوب قادرند با وسعت بخشیدن به تجربه زیباشناختی شهروندان، موجب ارتقا تصویر ذهنی جامعه از خویش و تقویت غرور مدنی آنان را فراهم کند (Gospodini 2002). نما صورت معماری و مدخل فهم آن است (Khatami and Bojari 2020) و نحوه ارتباط بصری، اجتماعی، احساسی و روانی را با محیط خارج شکل می‌دهد (Amjad et al. 2021). نیاز انسان به تعامل عاطفی، شناختی و رفتاری با مکانی که در آن زندگی می‌کند از جمله مهم‌ترین ابعاد رابطه انسان و مکان است (Rahimi and Razani 2022). نقشه‌های ذهنی نمودی از آگاهی، تصویری از یک مکان و یا یک محیط است که به‌عنوان نماینده سازمان یافته از واقعیت در ذهن افراد بسط یافته و به‌عنوان نتیجه‌ای از اطلاعاتی که دریافت شده، محفوظ، قابل احضار و تفسیر شده است (Befrouz 1991). نقشه‌های ذهنی به نوبه خود بر روی تصمیم‌گیری و انتخاب فردی تأثیر می‌گذارد و در نهایت رفتار شخص را تعیین می‌کند اگر طراحی شهری بتواند محیطی را فراهم آورد که حضور مردم را در فضا افزایش دهد، به تدریج زندگی به فضای شهری بازمی‌گردد (Ghaffari 2014, 61).

نمونه مورد مطالعه بدنه ضلع غربی خیابان امام خمینی اردبیل (حدفاصل شریعتی تا چهارراه امام خمینی) که اصلی‌ترین و با قدمت‌ترین خیابان این شهر است و با توجه به این‌که این نمونه موردی از گذشته تا به امروز دارای قابلیت‌های محیطی و شخصیت کالبدی است که در تصویر ذهنی شهروندان اثر گذاشته همچنین موقعیت قرارگیری این خیابان در بستر شهر، ارتباطی که با محیط و فضاهای شهری پیرامون خود دارد و کاربری‌ها و عملکردهایی که در این بستر انجام می‌شود سبب ایجاد تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان می‌شود. عملکردهای موجود در این بدنه از طریق تعامل با شهروندان می‌تواند در میان افراد خصوصاً نسل جوان تأثیرگذار باشد. یکی از بارزترین خصوصیات این خیابان این است که از اجزای اصلی تشکیل‌دهنده بافت شهری است و باعث ایجاد انسجام فضایی در شهر است که باید دارای ویژگی منحصر به فردی باشد تا در ایجاد تصویر ذهنی متمایز از دیگر فضاها باشد؛ بنابراین شناخت رابطه بین تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان در بدنه‌های شهری سبب ارتقا و درک مؤلفه‌های تأثیرگذار

در یک بدنه شهری و تقویت فضای شهری در جهت ایجاد تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان شهروندان است. هدف از این پژوهش شناخت مؤلفه‌های بدنه شهری تأثیرگذار بر تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان شهروندان، همچنین بررسی رابطه تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان در بدنه شهری است. برای رسیدن به این اهداف دنبال پاسخ به این سؤالات هستیم که: کدام مؤلفه‌های بدنه شهری بر حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی شهروندان تأثیرگذار است؟ چه رابطه‌ای میان حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی شهروندان در بدنه‌های شهری وجود دارد؟

۲. پیشینه

ارزش‌های فردی و جمعی بر کیفیت حس مکان تأثیر می‌گذارد. حس مکان، به نوبه خود، بر ارزش‌ها، نگرش‌ها و به‌ویژه رفتارهای فردی و اجتماعی افراد در مکان مؤثر می‌باشد (Rahimi and Ansari 2020). فرهنگ از منظر راپاپورت نه تنها بر تصاویر ذهنی ایجاد شده بر ذهن افراد مؤثر است، بلکه نمونه‌های ارائه شده برای مؤلفه‌های فرهنگی نشان می‌دهد که شیوه‌ی زندگی، روابط اجتماعی، آداب و رسوم و عقاید و باورها می‌توانند بخشی از عوامل کالبدی و ادراکی - روان‌شناختی تصاویر ذهنی باشند و افراد بر اساس این تصاویر ذهنی محیط خود را شکل می‌دهند. بنابراین تصاویر ذهنی شکل گرفته در ذهن افراد بر شکل‌گیری محیط تأثیرگذار است (2023 Shafipour Yourdshahi et al.). رشد شهر نه زاده‌ی ذهن یک نفر است و نه زاده‌ی یک گروه منسجم از اذهان. بافت و ساختار شهرهای امروزی حاصل فرآیندی است که از سال‌های بسیار دور آغاز شده است (Rahimi et al. 2015). گسترش شهرنشینی و شکل‌گیری نیازهای جدید، برنامه‌ریزی را از نگاهی فیزیکی - کالبدی به سمت توجه بر جنبه‌های اجتماعی زندگی شهری معطوف نموده است. کیفیت، تنوع، امنیت و ایجاد زمینه در فضا، به‌نوعی انگیزه حضور و پیوندهای ارتباطی برای ایجاد تعاملات اجتماعی است (Ebrahimnia et al. 2022). تأثیر حس تعلق به مکان بر پیوند عاطفی انسان و مکان باعث ساخت معانی، نشانه‌ها، عملکردها و شخصیت مکان در ذهن انسان می‌شود، تا جایی که مکان را برای او قابل احترام کرده و تمایل افراد را به حفظ فیزیکی آن بیش‌تر می‌کند (Heidari et al. 2014). حس تعلق بر پایه احساسات فرد است و در طراحی به‌صورت کالبدی خود را نمایان می‌کند (Ananahad et al. 2019). ویژگی‌های کالبدی و محیطی شامل چیدمان فضایی مناسب، فرم، محصوریت و زیبایی‌های بصری و همچنین عواملی نظیر عوامل محیطی و زیباشناختی و موقعیت قرارگیری مکان است که خود عامل مهمی در ایجاد حس تعلق به مکان هستند. بین تصویر ذهنی شهروندان و حس تعلق به مکان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و همچنین بعد تصاویر

مردم وجود دارد (Jennath and Nidhish, 2016).

۳. مبانی نظری

۳-۱- حس تعلق به مکان

حس مکان برای افراد احساس امنیت، لذت و هویت‌سازی کرده و حس تعلق آن‌ها نسبت به مکان را توسعه می‌دهد (Moulay et al. 2018). در دیدگاه پدیدارشناسان حس مکان، عاملی برای احساس امنیت، لذت و ادراک عاطفی افراد است که حس تعلق آن‌ها به مکان را افزایش می‌دهد و سبب گسترش عمق ارتباط و تعامل فرد با محیط می‌شود (Ghashghaei et al. 2016; Relph 1976). در روان‌شناسی محیطی، تعلق مکان به بررسی رابطه شناختی و عاطفی فرد با محیط فیزیکی و اجتماعی می‌پردازد که نتیجه دلبستگی عاطفی و احساس علاقه و پیوند با مکان است (Hanks et al. 2020). با جمع‌بندی نظرات اندیشمندان (جدول ۱) حس تعلق به مکان شامل سه مؤلفه ادراکی شناختی، کالبدی و فعالیتی است که در شکل ۱ شرح داده شده است.

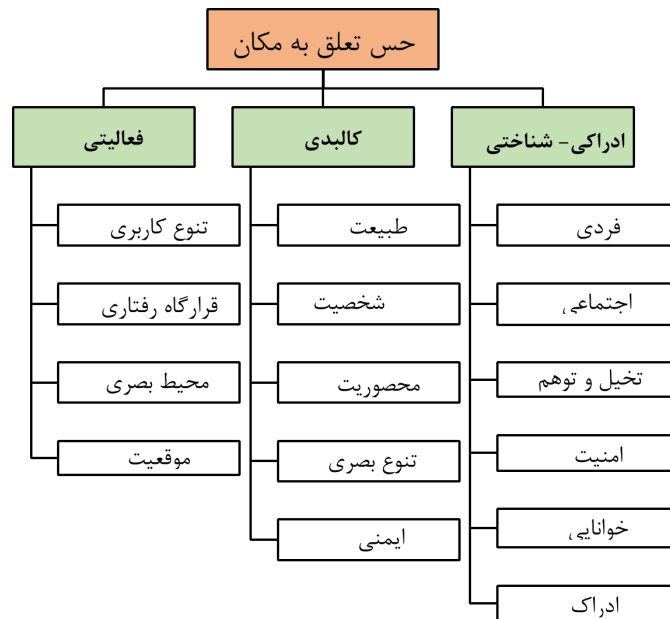
ذهنی معنایی بیش‌ترین تأثیر را بر حس تعلق به مکان دارد (Balali Oskoyi et al. 2019). هولندر و اندرسون معتقدند ارتقا کیفیت نماها بر احساس و ادراک شهروندان مؤثر هستند (Hollander and Anderson 2020)؛ همچنین در مطالعاتی نیز تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی نماها بر ارتقای حس تعلق به مکان شهروندان مورد بررسی قرار گرفته است (Mahdavejad and Pourfathollah 2015; Rahimi et al. 2023).

نمای ساختمان‌ها در ایجاد حس تعلق به مکان تأثیرگذار است. مؤلفه‌های فرم و اندازه، اجزای نما و مصالح بیش‌ترین تأثیر را در ایجاد حس تعلق به مکان دارند. همچنین خاطره‌انگیزی، خوانایی، آرامش و آسایش اقلیمی در افزایش تأثیر طبیعت موجود در نما بر حس تعلق به مکان تأثیرگذار است (Amjad et al. 2021). با ارتقای مؤلفه‌هایی نظیر نظم، وحدت، تعادل، تناسب، نسبت و مقیاس، هماهنگی، ریتم، پیوستگی و تداوم می‌توان زیبایی را در بدنه‌های شهری افزایش داد (Esmaili et al. 2020). برخی فرم‌ها و ویژگی‌های کالبدی ساختمان از نظر عابران ترجیح داده شده است. همچنین همبستگی مثبتی میان کیفیت‌های بصری زیبایی‌شناختی و ترجیحات کالبدی

جدول ۱: ویژگی حس تعلق به مکان از دیدگاه اندیشمندان

ویژگی‌ها	اندیشمندان
علاقه به مکان، شناخت و تجربه فرد نسبت به مکان، ویژگی‌های فردی و گروهی، ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، نقش اجتماعی، تعاملات، و ارتباطات فرهنگی و اجتماعی	لو و آلمن (۱۹۹۲)
جزئی از مکان بودن، قابل احترام بودن مکان، تضاد، صدا، تنوع و بصری، و اندازه مکان	استیل (۱۹۸۱)
پیوندهای احساسی، شناختی و رفتاری، و چارچوب رفتاری میان انسان	براون و پرکینز (۱۹۹۲)
هویت و وابستگی مکانی، پیوندهای اجتماعی و پیوندهای طبیعی	ریموند و همکاران (۲۰۱۰)
احساس عضویت، تأثیرگذاری، برآورده‌سازی نیازها و پیوست‌های عاطفی	مک میلان و چاوایس (۱۹۸۶)
مرتبط شدن با مکان به‌واسطه درک نمادها، فعالیت‌ها و مرزها	رلف (۱۹۷۶)
ارزش‌های فردی و جمعی، ارزش‌ها، و رفتار فردی و اجتماعی	سنتر (۱۹۷۷)
احساسات، دانش، باورها و رفتارها	پروشانسکی (۱۹۸۳)
اندازه، محصور بودن، تنوع، مقیاس، نمادها و بومی‌گرایی	ماریا لویکا (۲۰۱۱)
محصور بودن، مرز و قلمرو، مرکزیت، تنوع و تداوم	شولتز (۱۹۶۷)
نمادها، سمبل و مبلمان شهری	راپاپورت (۱۹۷۷)

شکل ۱: مؤلفه‌های تأثیرگذار در حس تعلق به مکان

و واکنش میان فرد و محیط است که ممکن است با واقعیت موجود کاملاً هم‌پوشانی نداشته باشد اما شهروندان بر پایه همین تصویر ذهنی خود و نه واقعیت‌های موجود رفتار می‌کند.

تصویر ذهنی انسان از محیط تا حدودی بر رفتار فضایی او نیز تأثیر می‌گذارد، مؤثرترین نقش تصویر ذهنی از محیط در ذهن شخص آن است که وی را قادر سازد برای تعقیب مقاصد خود در شهر حرکت کند. قابلیت ادراک‌پذیری واضح و دقیق محیط، جزئی اساسی از هر شهر موفق بوده و به رضایت عاطفی از زندگی در شهر را منتج می‌شود. وضوح ادراکی فضاهای شهری نه تنها از جنبه‌های شناختی حائز اهمیت است، بلکه موضوعات عاطفی، عملکردی و اجتماعی را نیز در برمی‌گیرد (Kaplan 2016). با جمع‌بندی نظرات اندیشمندان (جدول ۲) تصویر ذهنی شامل سه مؤلفه ادراکی شناختی، کالبدی و فعالیتی است که در شکل ۲ شرح داده شده است.

۳-۲- تصویر ذهنی

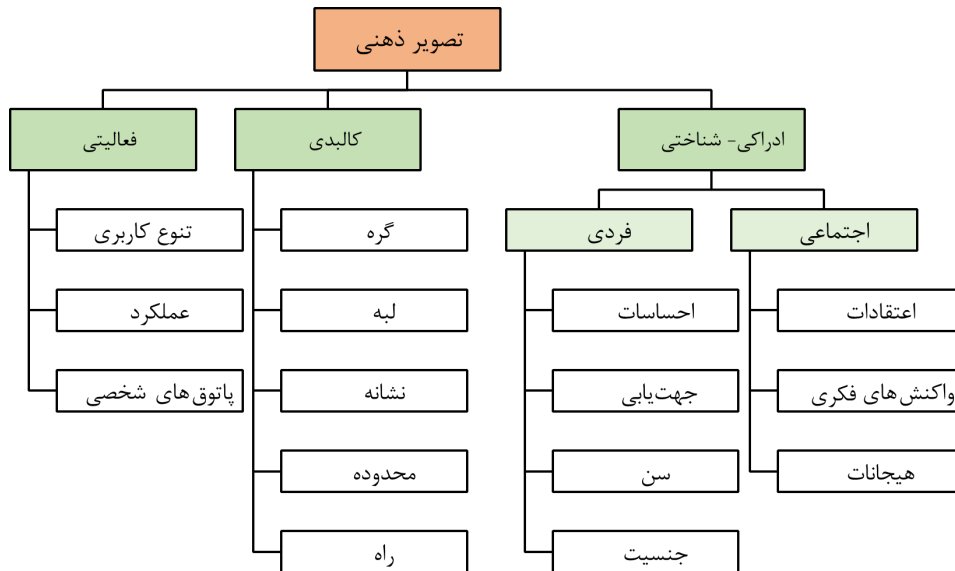
تصویر ذهنی داده‌های مختصری است که افراد برای مشاهده، درک و بازنمایی پدیده درک‌شده در جهان واقع، در ذهن خود خلق کرده و از آن استفاده می‌کنند (Zeile et al. 2015). تصویر ذهنی دارای پیوندی با فرآیندهای روان‌شناختی است؛ به این صورت که هر فرد اطلاعات محیط را کسب، کدگذاری، ذخیره، فراخوانی و بازیابی می‌کند (Neacșu and Neagu 2012). تصویر ذهنی هر چیزی است که از یک منظره پس از دیده‌شدن توسط ناظر در ذهن وی باقی می‌ماند. در واقع می‌توان گفت عاملی که باعث می‌شود شخص بتواند راه و جهت خود را بیابد، تصویری است که شخص از محیط خود دارد. عکس‌هایی کلی که ذهن شخص از جهان خارج برمی‌دارد، هم حاصل احساسات آنی شخص و هم مبتنی بر خاطره تجارب گذشته او است که مورد استفاده وی قرار می‌گیرد (Lynch 1984). تصویر ذهنی، پایه و اساس هر گونه کنش

جدول ۲: ویژگی‌های تصویر ذهنی از دیدگاه اندیشمندان

ویژگی‌ها	اندیشمندان
وضوح ادراکی، عملکردها، اجتماع و عواطف	کاپلان (۲۰۱۶)
راه، لبه، نشانه، گره و حوزه	لینچ (۱۹۶۰)
مراکز، راه‌ها، حوزه‌ها، قلمرو، و مکان بامعنا	شولتز (۱۹۹۶)
عناصر سکانشی، عناصر فضایی و ویژگی‌های فرمی	اپلیارد (۱۹۷۶)
عملکرد شهر، ظاهر شهر و معنا	تریب (۱۹۷۴)
تجارب، نگرش‌ها و خاطرات	رلف (۱۹۷۶)
اجزای پیوستگی، اجزای ناهمانند، فرم خوب، مجاورت و مشابهت	نظریه گشتالت (۲۰۰۷)

ویژگی‌ها	اندیشمندان
راه، مرز، نقاط و مانع	داونز و استیا (۱۹۷۷)
نمادها و نشانه‌ها	راپاپورت (۱۹۷۷)
نشانه‌ها، کنتراست بدنه‌ها، رنگ و عناصر نما	نگرو (۲۰۰۳)

شکل ۲: مؤلفه‌های ایجادکننده تصویر ذهنی

شهری نشان‌دهنده شخصیت اجتماعی ساکنان شهر بوده و موجب ایجاد دل‌بستگی در محیط می‌شود (Saadati et al. 2019). بدنه شهری با نمایش شخصیت کالبدی و با قلمرو بصری و زیبایی‌شناسانه در ذهن بیننده جای دارد و معیارها و شاخص‌های اصلی ارزیابی زیبایی‌شناسی، نماهای شهری و بدنه‌های شهری عبارت است از تناسبات، مصالح، ریتم، رنگ، فرم و شکل، تقارن، مقیاس انسانی، تنوع، خط آسمان، جزئیات و عناصر تزئینی، نظم، تعادل سطوح پر و خالی، سلسله‌مراتب، هماهنگی، خاطره‌انگیزی، لذت، خشنودی، انعطاف‌پذیری، خوانایی، سرزندگی، تصویرپذیری، اشتیاق و آرامش است (Hidalgo and Hernandez 2001; Nasar 1994; O'Connor 2008; O'Connor 2008; Baper and Hassan 2012).

۳-۳- بدنه شهری

محیط کالبدی و تأثیرات آن در زندگی مردم از مسائلی است که در سال‌های اخیر توسط متخصصان متعددی مورد توجه قرار گرفته است (Moulay et al. 2018; Scan- nell and Gifford 2017). بدنه شهری در واقع صورت کالبدی ساختمان و بهترین حالتی است که ساختمان از خود در بیرون به نمایش می‌گذارد. بدنه شهری به‌عنوان عنصر ارتباطی داخل و خارج ساختمان‌ها باعث شکل‌گیری ادراک افراد و مورد ارزیابی ناظران است (Ghorbanian et al. 2020; Mutlu Danaci and Kiran 2020). گستره تصویری و اولین بخش ساختمان‌ها که در دید ناظر می‌نشیند همان نمای ساختمان است که بدنه شهری را شکل می‌دهد (Alishah et al. 2016).

جدول ۳: ویژگی‌های بدنه شهری از دیدگاه اندیشمندان

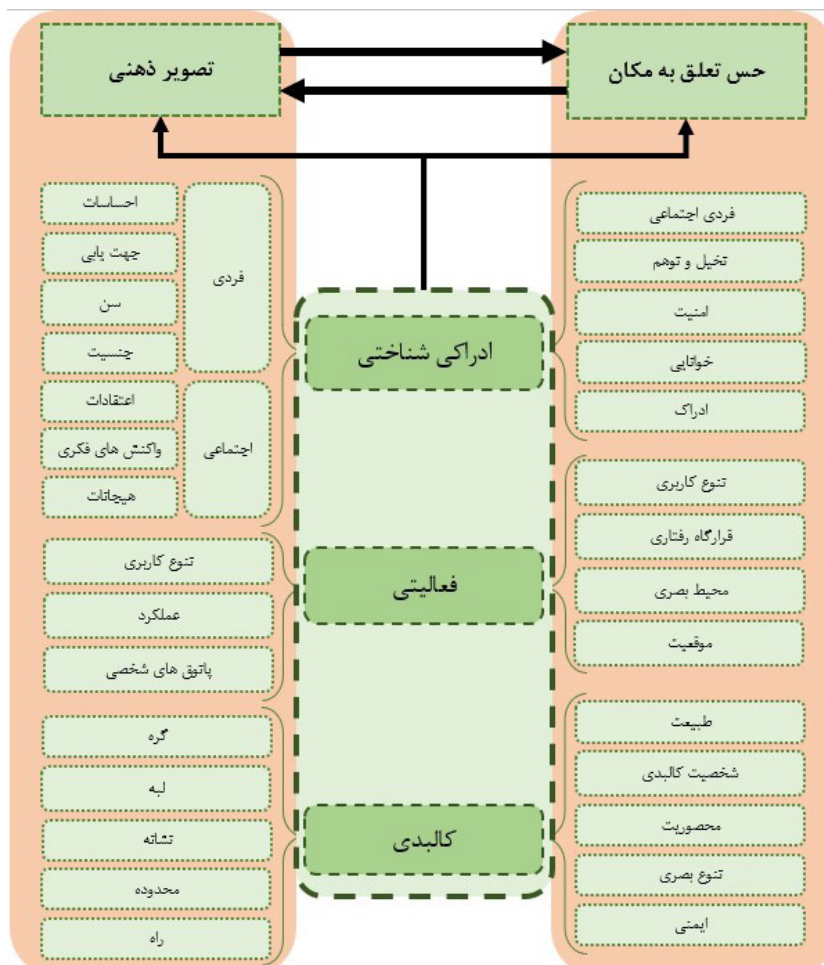
ویژگی‌ها	اندیشمندان
سن، جنس، ملیت و قومیت	پاکزاد (۲۰۰۳)
خوانایی، کالبدی، عملکردی و معنایی	بتلی و همکاران (۱۹۸۵)
ادراکی - فیزیکی و عملکردی	لینچ (۱۹۶۰)
پایداری، هویت و وحدت	محمودی (۲۰۰۶)
بصری، کالبدی، فضایی، فعالیتی و محیطی	عبدالله خان گرجی (۲۰۰۶)

اندیشمندان	ویژگی‌ها
منصوری (۲۰۰۸)	زیبایی‌شناسی، عملکرد و هویت
گلکار (۲۰۰۲)	عملکردی، زیبایی‌شناسی، زیست‌محیطی و هویتی ادراکی
کریمی مشاور و همکاران (۲۰۱۰)	زیبایی‌شناختی، عملکردی و هویتی
خاک‌زند و همکاران (۲۰۱۴)	عملکرد، زیبایی، ادراکی و هویتی

جدول ۴: مؤلفه‌های ایجادکننده حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی شهروندان در بدنه شهری

مؤلفه‌های بدنه شهری		
فعالیتی	موقعیت، محیط بصری، قرارگاه رفتاری، و تنوع کاربری	حس تعلق به مکان
کالبدی	شخصیت کالبدی، محصوریت، تنوع بصری، ایمنی و طبیعت	
ادراکی	فردی: سرزندگی، مالکیت، اصالت و فضای خصوصی اجتماعی: مذهب و فرهنگی - تاریخی	
فعالیتی	تنوع کاربری، عملکرد و پاتوق‌های شخصی	تصویر ذهنی
کالبدی	گره، لبه، نشانه، محدوده و راه	
ادراکی	فردی: احساسات، جهت‌یابی، سن و جنسیت اجتماعی: اعتقادات، واکنش‌های فکری و هیجانات	

شکل ۳: چارچوب نظری پژوهش رابطه بین حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی

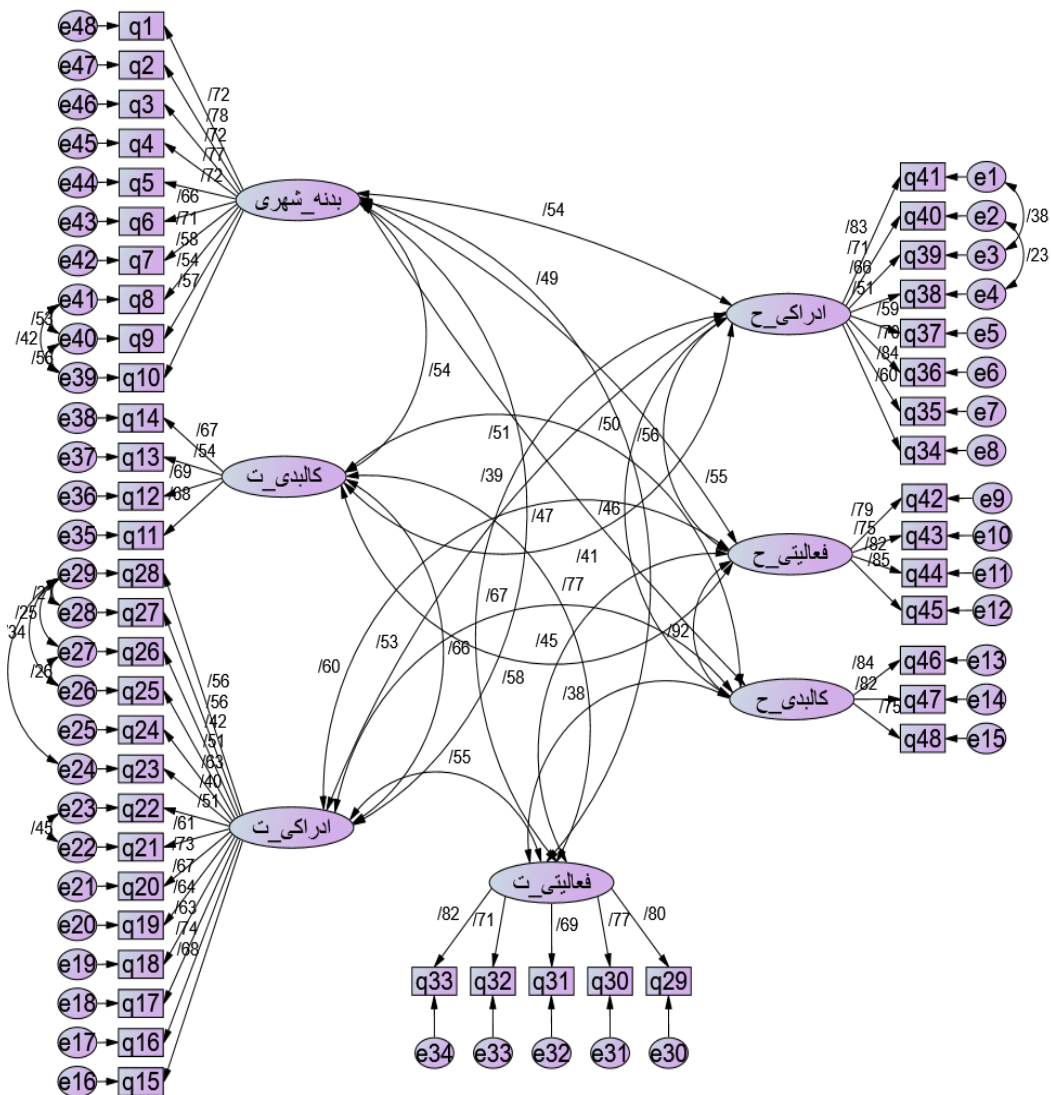

۴. روش تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی بوده و از نتایج آن در ارتقا مؤلفه‌های بدنه شهری به جهت افزایش حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی شهروندان استفاده می‌شود. روش پژوهش نیز توصیفی-پیمایشی بوده و برای جمع‌آوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده و پرسش‌نامه استفاده شده است. برای تحلیل یافته‌های حاصل از پرسش‌نامه از نرم‌افزارهای Amos و Spss استفاده شده است. در جهت و انجام مراحل پژوهش، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخت باتوجه به مبانی نظری (شکل ۳) طراحی شد که روایی آن را متخصصان حوزه معماری و طراحی شهری تأیید کردند و پایایی آن از طریق نرم‌افزار تأیید شد. به‌منظور تأیید پایایی از آزمون آلفا کرونباخ استفاده شد

که ضریب آن در تمام موارد بیش‌تر از ۰.۹ بوده است پرسش‌نامه از پایایی بالایی برخوردار است. جامعه آماری مردم شهر اردبیل است و حجم نمونه آماری باتوجه به فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شده است. پرسش‌نامه طی دو ماه در روزهای مختلف هفته و ساعت متفاوت توزیع و جمع‌آوری شده است. در این پژوهش تعداد ۴۱۰ پرسش‌نامه بین شهروندان پخش شده است که پس از حذف پاسخ‌های انحرافی تعداد ۳۸۴ پرسش‌نامه باقی ماند. برای سنجش روایی شاخص‌های پرسش‌نامه و هماهنگی و همسویی لازم بین شاخص‌ها (سوالات) از آزمون تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. شکل ۴ مدل مرتبه اول تحلیل عاملی را نشان می‌دهد.

شکل ۴: بارهای عاملی استاندارد شده مدل تحلیل عاملی مرتبه اول

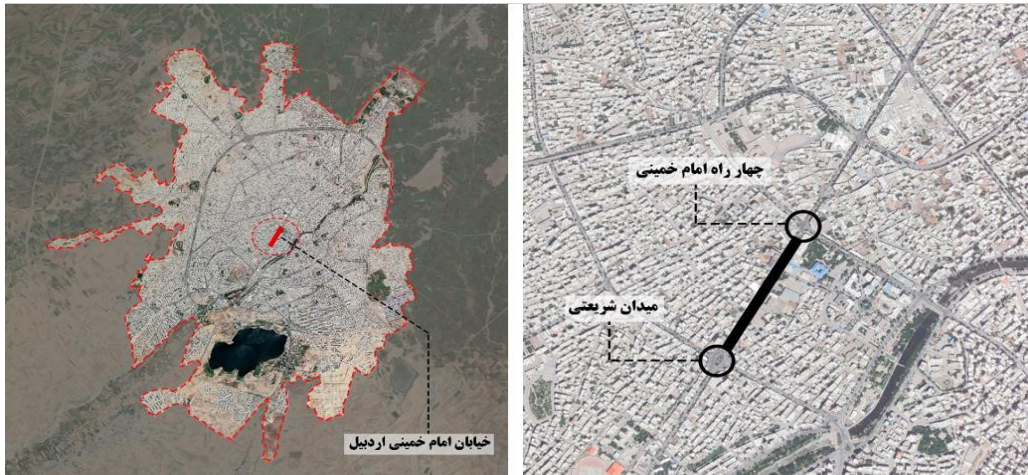

۴-۱- محدوده مورد مطالعه

نقش یک قرارگاه رفتاری و به‌نوعی پاتوق شهری بوده که افراد را برای ملاقات چهره‌به‌چهره و گشت‌وگذار به خیابان می‌کشید. قرارگیری این خیابان در مرکز شهر و نزدیکی به بناهای شاخص و قسمت‌های مشهور شهر اردبیل سبب عبور افراد زیادی از این خیابان می‌شود. بنابراین پتانسیل بالایی برای افزایش و تقویت حس تعلق به مکان و ایجاد تصویر ذهنی بر شهروندان را دارا است.

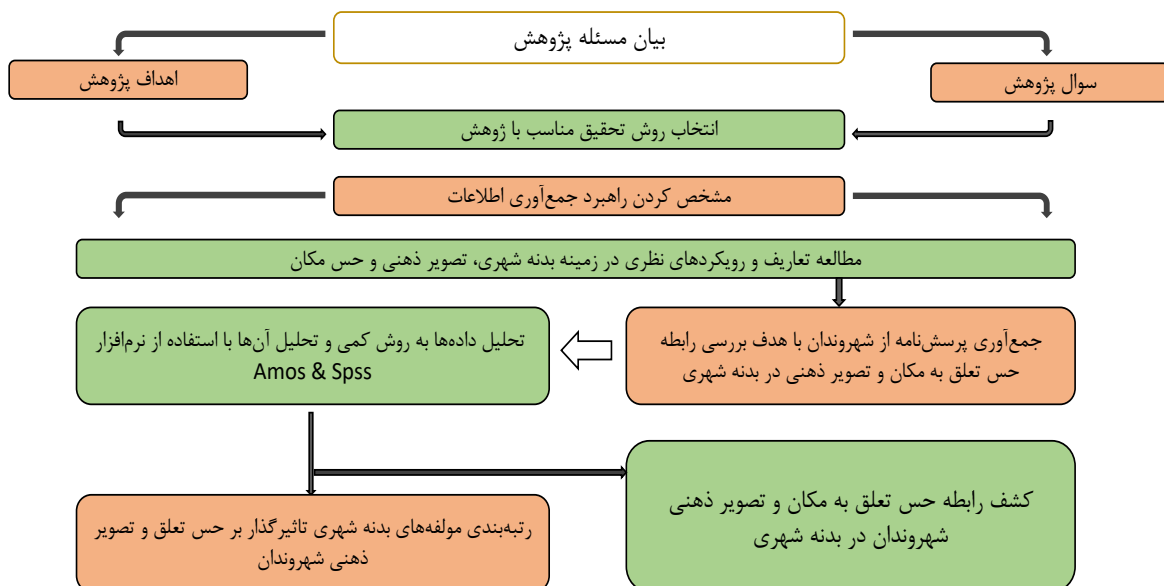
پژوهش حاضر خیابان امام خمینی که اصلی‌ترین و قدیمی‌ترین خیابان اردبیل است. همچنین این خیابان در گذشته محل‌هایی مثل پارک ملت (شاه باغی) را داشته که باعث رونق قوی‌تر خیابان بوده است. فضاهای تجاری به شکل متفاوت‌تری وجود داشته و بیش‌تر افراد برای ملاقات با دوستان و تفریح به این خیابان می‌آمدند. فضا

شکل ۵: نقشه محدوده مورد مطالعه (ضلع غربی خیابان امام خمینی اردبیل)

(<https://earth.google.com/web/@38.2421103,48.31310456,-32375.50485256a,58489.97215499d,35y,0.0129h,0t,0r/data=OgMKATA>)

شکل ۶: روش انجام پژوهش

سکونت، جنسیت، تأهل، تحصیلات و سن است که در جدول ۵ شرح داده شده است. بر اساس آزمون چولگی متغیرهای مورد مطالعه همگی

۵. یافته‌ها

آمار توصیفی: در این بخش آمار جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان پرسش‌نامه پژوهش که شامل محل

تا مثبت ۲ قرار گرفته‌اند، می‌توان این‌گونه استنباط نمود که تخطی از توزیع نرمال در بین داده‌ها دیده نمی‌شود. لذا در حالت کلی و با بررسی‌های انجام‌شده این‌گونه استنباط می‌شود که توزیع داده‌های متغیرهای موجود در جدول ۶، نرمال یا حداقل بسیار نزدیک به نرمال است.

دارای توزیع نرمال هستند. در جدول ۶ ابتدا برای بررسی نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌ها از ضریب چولگی استفاده می‌شود. همان‌طور که در جدول زیر مشخص است، مقدار ضریب چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها بین منفی ۲ و مثبت ۲ قرار گرفته است. باتوجه به این‌که ضرایب چولگی و کشیدگی متغیرهای مورد مطالعه همگی در بازه منفی ۲

جدول ۵: آمار جمعیت‌شناختی

درصد فراوانی	تعداد	آمار جمعیت شناختی	
۵۵.۹۹	۲۱۵	زن	جنسیت
۴۴.۰۱	۱۶۹	مرد	
۶۷.۲	۲۵۸	مجرد	تأهل
۳۲.۸	۱۲۶	متأهل	
۹.۶	۳۷	زیر ۱۸ سال	سن
۳۱	۱۱۹	۱۸ تا ۲۵ سال	
۳۸.۸	۱۴۹	۲۶ تا ۳۵ سال	
۱۵.۹	۶۱	۳۶ تا ۴۵ سال	
۲.۳۵	۹	۴۶ تا ۵۵ سال	
۲.۳۵	۹	۵۶ تا ۶۵ سال	
۶۲.۰	۲۳۸	اردبیل	سکونت
۱۶.۱	۶۲	مسافر	
۲۱.۹	۸۴	اسکان موقت	
۱۰.۴	۴۰	زیر دیپلم	تحصیلات
۲۶.۶	۱۰۲	دیپلم	
۳۴.۶	۱۳۳	لیسانس	
۲۲.۹	۸۸	فوق لیسانس	
۵.۵	۲۱	دکتری	
۱۰۰	۳۸۴	مجموع هر بخش	

جدول ۶: نتایج نرمال بودن متغیرهای موجود در پژوهش

نتیجه آزمون	ضریب کشیدگی		ضریب چولگی		متغیرها
	خطای استاندارد	مقدار آماره	خطای استاندارد	مقدار آماره	
نرمال است	۰.۲۶۰	-۰.۰۶۶	۰.۱۳۰	-۰.۳۲۸	بدنه شهری
نرمال است	۰.۲۶۰	۰.۲۴۲	۰.۱۳۰	-۰.۵۷۰	تصویر ذهنی
نرمال است	۰.۲۶۰	-۰.۰۴۵	۰.۱۳۰	-۰.۴۳۱	حس تعلق به مکان

در یافته‌های پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی رابطه بین حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی و بدنه شهری بررسی شد که جدول ۷ نتایج این آزمون را نشان می‌دهد. بر اساس این آزمون میان متغیرهای تحقیق رابطه همبستگی مستقیمی وجود دارد که به ترتیب تصویر ذهنی و حس تعلق با مقدار همبستگی ۰.۴۴۶، بدنه شهری و حس تعلق با مقدار همبستگی ۰.۲۷۵ و بدنه شهری و تصویر ذهنی با مقدار همبستگی ۰.۴۵۵ با یکدیگر رابطه دارند. همچنین رابطه همبستگی بین زیرمؤلفه‌های حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی در جدول ۸ مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۷: آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرها

متغیرهای تحقیق	بدنه شهری	تصویر ذهنی	حس تعلق به مکان
بدنه شهری	۱		
مقدار همبستگی	۰		
سطح معناداری			
تصویر ذهنی	۰.۵۵۴	۱	
مقدار همبستگی	۰.۰۰		
سطح معناداری			
حس تعلق به مکان	۰.۵۷۲	۰.۶۴۴	۱
مقدار همبستگی	۰.۰۰	۰.۰۰	
سطح معناداری			

جدول ۸: آزمون همبستگی پیرسون بین زیرمؤلفه‌های حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی

زیرمؤلفه‌های حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی	کالبدی تصویر ذهنی	ادراکی شناختی تصویر ذهنی	فعالیتی تصویر ذهنی	کالبدی حس تعلق به مکان	ادراکی شناختی حس تعلق به مکان	فعالیتی حس تعلق به مکان
کالبدی تصویر ذهنی	۱					
مقدار همبستگی						
سطح معناداری						
ادراکی - شناختی تصویر ذهنی	۰.۶۳۰	۱				
مقدار همبستگی	۰.۰۰					
سطح معناداری						
فعالیتی تصویر ذهنی	۰.۵۶۱	۰.۴۹۷	۱			
مقدار همبستگی	۰.۰۰	۰.۰۰				
سطح معناداری						
کالبدی حس تعلق به مکان	۰.۳۷۰	۰.۳۷۷	۰.۳۵۱	۱		
مقدار همبستگی	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰			
سطح معناداری						
ادراکی شناختی حس تعلق به مکان	۰.۵۸۹	۰.۵۲۲	۰.۵۹۲	۰.۳۹۴	۱	
مقدار همبستگی	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰		
سطح معناداری						
فعالیتی حس تعلق به مکان	۰.۴۸۴	۰.۵۳۱	۰.۴۳۴	۰.۷۷۳	۰.۵۱۳	۱
مقدار همبستگی	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	
سطح معناداری						

عمیق‌تری در شهروندان به جا می‌گذارد که سبب افزایش ارتباط همبستگی میان زیرمؤلفه‌های حس تعلق به مکان می‌شود. همچنین تنوع زیاد کاربری در برخی موارد باعث کاهش شخصیت کالبدی یک فضا می‌شود به همین سبب ارتباط بین کالبدی حس تعلق به مکان و فعالیتی تصویر ذهنی ضعیف شده است. از میان مؤلفه کالبدی، ادراکی - شناختی و فعالیتی در تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان، مؤلفه ادراکی -

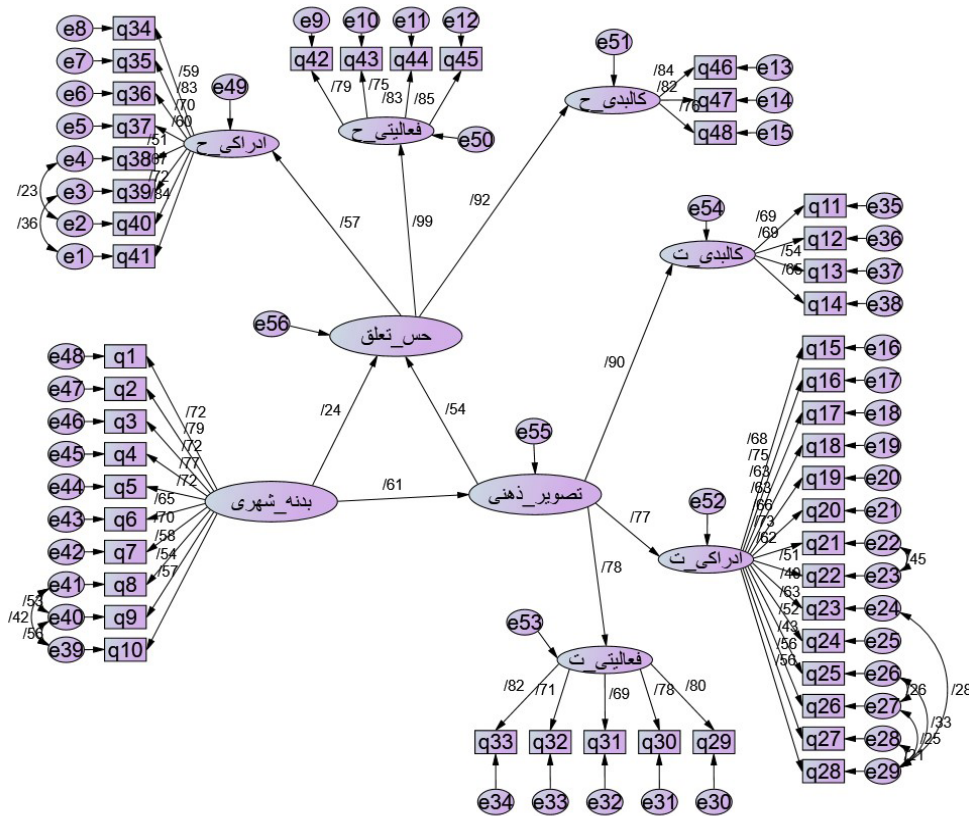
نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین زیرمؤلفه‌های تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان نشان می‌دهد که رابطه همبستگی بین تمام زیرمؤلفه‌های تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان برقرار است. قوی‌ترین رابطه بین مؤلفه فعالیتی حس تعلق به مکان و کالبدی حس تعلق به مکان با مقدار ۰.۳۷۷ و ضعیف‌ترین رابطه بین کالبدی حس تعلق به مکان و فعالیتی تصویر ذهنی با مقدار ۰.۱۵۳ است. مؤلفه‌های ایجادکننده حس تعلق به مکان تأثیر

۵-۱- رتبه‌بندی مؤلفه‌های پژوهش

رتبه‌بندی کردن مؤلفه‌ها از طریق آزمون تحلیل عاملی موجب شناسایی نقاط قوت و ضعف در این خیابان از نظر شهروندان می‌شود تا بتوانیم با تقویت نقاط قوت و از بین بردن نقاط ضعف سبب ارتقای حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی در بدنه این خیابان شد.

شناختی با مقدار ۰.۲۲۵ بیش‌ترین رابطه همبستگی و مؤلفه کالبدی با مقدار ۰.۰۷۳ کم‌ترین رابطه همبستگی را داشته است. مؤلفه‌های ادراکی- شناختی که حس تعلق به مکان را تقویت می‌کنند ارتباط مستقیم با تصویر ذهنی شهروندان دارد. شباهت مؤلفه‌های ادراکی- شناختی تأثیرگذار بر حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی باعث تقویت رابطه همبستگی میان این دو مؤلفه شده است.

شکل ۷: تحلیل عاملی تأییدی

شکل ۸: امتیازدهی به مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان شهروندان

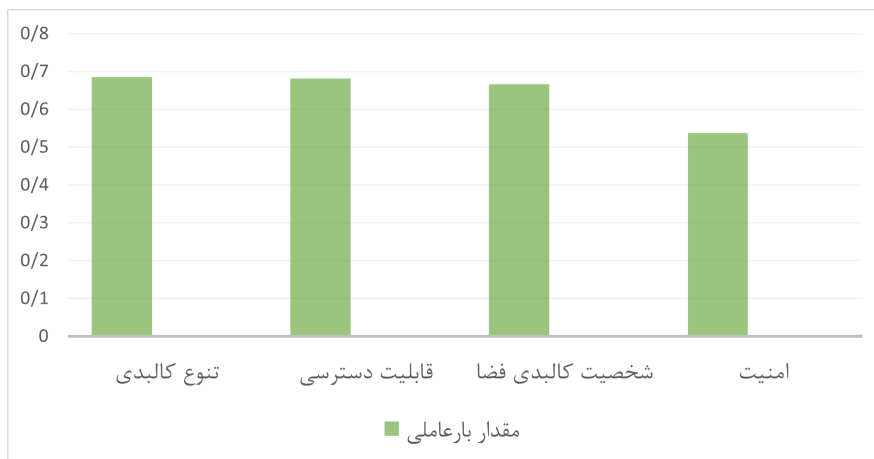

ایجاد محیط‌های بصری مطلوب در خیابان و ایجاد بستری برای بهبود رابطه بین شهروندان، موجب افزایش تعاملات اجتماعی بین شهروندان شد. در گذشته دلیل حضور بیش‌تر سالمندان در این خیابان، وجود پاتوق و قرارگاه رفتاری بوده که موجب ایجاد پیوند اجتماعی قوی‌تری بین افراد بوده است. بنابراین با ایجاد چنین فضاهایی، می‌توان حس تعلق به مکان را در این بدنه شهری افزایش داد. دسترسی راحت به این خیابان و نیز دسترسی به فضاهای شاخص پیرامونی این بدنه شهری در ایجاد حس تعلق به مکان مؤثر است. طبق یافته‌های این پژوهش با ایجاد فضاهای سبز، کاشت درختان بومی، طراحی فضاهای استراحت، استفاده از مبلمان شهری مناسب و کاهش ازدحام به همراه بهبود کالبد و ساختار فیزیکی این محدوده، می‌توان باعث افزایش و ارتقا تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان مؤثر شد. بر اساس شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی با وجود پاتوق و قرارگاه رفتاری در گذشته و همچنین اتفاقات ملی و مذهبی، رابطه‌ای بین بدنه شهری و شهروندان در این خیابان شکل گرفته است.

بین مؤلفه‌های کالبدی، فعالیتی و ادراکی تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان به ترتیب مؤلفه‌های فعالیتی حس تعلق به مکان با مقدار بار عاملی ۰.۹۹ و کالبدی حس تعلق به مکان با مقدار بار عاملی ۰.۹۲ بیش‌ترین تأثیر را در شهروندان دارند و همچنین مؤلفه ادراکی حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی با مقدار بار عاملی ۰.۵۷ و ۰.۷۷ کم‌ترین تأثیرگذاری را در این بدنه بر روی شهروندان می‌گذارد.

بنابراین، این خیابان به دلیل موقعیت قرارگیری در سطح شهر، انجام فعالیت‌های روزمره و همچنین برخوردهای شهروندان با هم‌دیگر و با توجه به تنوع کاربری موجود در این بدنه که از هر قشر و سن و سالی می‌تواند از این بدنه شهری استفاده نمایند، باعث شده انجام فعالیت‌هایی حتی به صورت فعالیت‌های اجباری، موجب ایجاد حس تعلق به مکان در این بدنه شهری گردد. شایان‌ذکر است جز کاربری‌های اداری و تجاری، هیچ‌گونه مبلمان شهری، قرارگاه رفتاری در این خیابان وجود ندارد. در صورتی که می‌توان با به‌وجودآوردن قرارگاه‌های رفتاری،

شکل ۹: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های کالبدی تصویر ذهنی

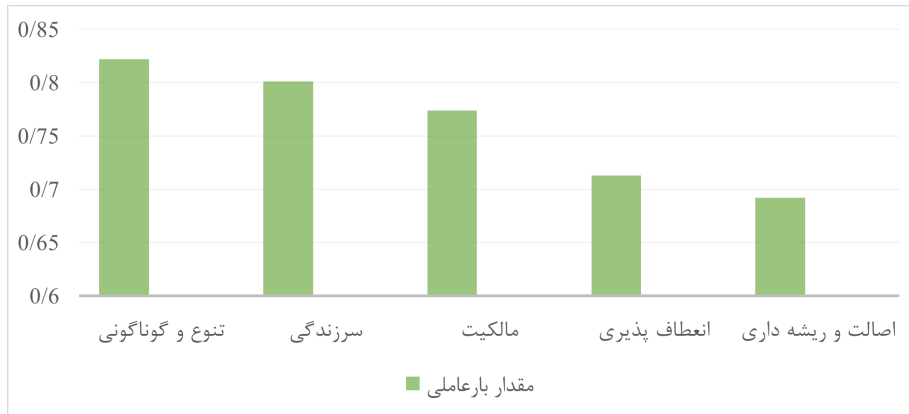

این خیابان یک پاتوق شهری بوده است؛ اما امروزه به دلیل ازهم‌گسیختگی کاربری‌های خیابان و نبود فضایی برای ایجاد پیوند اجتماعی بین شهروندان هیچ‌کدام از قسمت‌های این خیابان جزو فعالیت‌های انتخابی یا اجتماعی نیست و تنها عملکرد باعث حضور افراد در این خیابان می‌شود. همچنین امنیت ادراک‌شده موجود در این خیابان به‌اندازه کافی نیست و لازم است تا اقدامات کالبدی جهت افزایش امنیت این خیابان اعمال گردد.

همان‌طور که در شکل ۹ مشخص شده است در مؤلفه‌های کالبدی تصویر ذهنی تنوع کالبدی، قابلیت دسترسی، شخصیت کالبدی فضا و امنیت به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۶۸۵، ۰.۶۸۲، ۰.۶۶۷ و ۰.۵۳۷ رتبه‌بندی شده است.

تنوع کاربری‌های موجود در کالبد این خیابان و دسترسی به نقاط متعدد اردبیل از نقش مهمی در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان برخوردار است. در گذشته فضاهای شهری در این خیابان بسیار قوی عمل می‌کردند و

شکل ۱۰: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های فعالیت‌های تصویر ذهنی

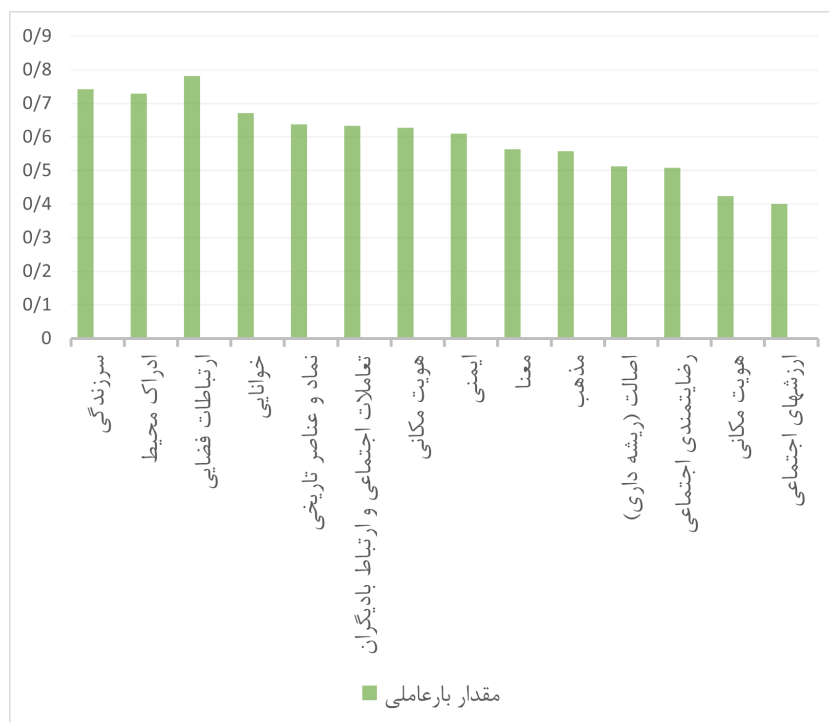

است. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد مظاهر طبیعت به میزان کمی در این خیابان جلوه‌گر شده است؛ اما همان مظاهر ناچیز عاملی در جهت ایجاد حس تعلق به مکان بوده است. فعالیت‌ها و تعاملاتی که بین شهروندان در طول زمان در یک فضای شهری به وجود می‌آید باعث ایجاد تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان و همچنین نشانه‌های کالبدی و فعالیت‌های اجتماعی مشترکی که بین شهروندان شکل می‌گیرد موجب رضایتمندی شهروندان می‌گردد.

همان‌طور که در شکل ۱۰ مشخص شده در مؤلفه‌های فعالیت‌های تصویر ذهنی یعنی تنوع و گوناگونی، سرزندگی، مالکیت، اصالت (ریشه‌داری) و انعطاف‌پذیری به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۸۲۲، ۰.۸۰۱، ۰.۷۷۴، ۰.۷۱۳ و ۰.۶۹۲ رتبه‌بندی شده است.

مهم‌ترین عامل ایجادکننده حس تعلق به مکان برای افراد دسترسی این خیابان است. عبور و مرور افراد از این خیابان به جهت موقعیت مکانی و نزدیکی به مراکز جمعیتی مختلف سبب ایجاد حس تعلق به مکان شده

شکل ۱۱: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های ادراکی - شناختی تصویر ذهنی

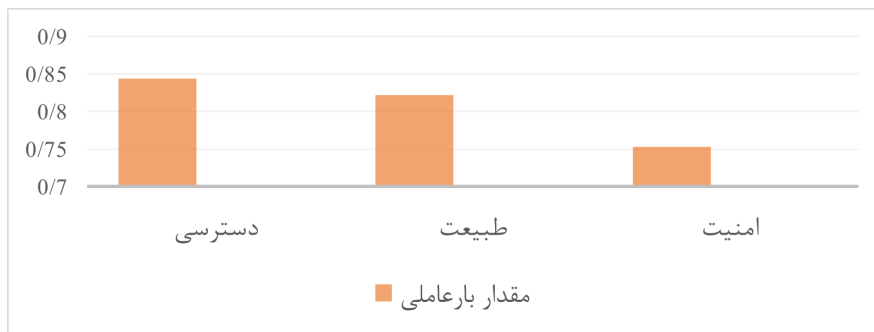
۰.۷۲۹ و ۰.۶۸۱ بالاترین امتیاز و ارزش‌های اجتماعی، هویت مکانی و رضایتمندی اجتماعی به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۴۰۱، ۰.۴۲۴ و ۰.۵۰۸ کم‌ترترین امتیاز

همان‌طور که در شکل ۱۱ مشخص شده در مؤلفه‌های ادراکی - شناختی تصویر ذهنی، ادراک محیط و ارتباطات فضایی به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۷۴۲،

رابطه‌ای که بین این فضای شهری و شهروندان بر اساس اتفاقات، پیوند اجتماعی و درگیری ذهن آنان در این فضا شکل گرفته به همراه ویژگی‌ها و معانی محیط شهری، باعث رضایت‌مندی مردم از این خیابان شده است. تنوع و گوناگونی فعالیت‌های موجود در خیابان، باعث سرزندگی فعالیتی شده و افراد را به حضور و استفاده از این خیابان تشویق می‌کند. فعالیت‌های اجتماعی و کاربری‌های این خیابان از انعطاف‌پذیری کمی برخوردار است. می‌توان با افزایش انعطاف‌پذیری، تنوع فعالیت‌ها را تقویت کرد. در بعد کالبدی، تبدیل بناهای سنتی و باهویت به ساختمان‌های بی‌قاعده و نامتناسب، اصالت و ریشه‌داری این خیابان را تحت‌الشعاع قرار داده است.

را دارد. خیابان امام خمینی اردبیل به سبب وجود کاربری‌های متعدد در آن، خیابانی پر جنب‌وجوش، سرزنده و پر تحرک است. ارتباط فضایی بین بخش‌های مختلف این خیابان به‌خوبی شکل‌گرفته و همسو با نیازها و خواست مردم است. متأسفانه در سال‌های اخیر با بی‌توجهی به بافت قدیمی شهر اردبیل، نشانه‌های هویتی این خیابان به دست فراموشی سپرده شده و در مقابل انبوه ساختمان‌های جدید نامأنوس و نامتناسب با معماری و فرهنگ جامعه رنگ باخته‌اند. همین موضوع سبب شده تا هویت مکانی این خیابان کم‌رنگ شده و ساختارهای اجتماعی جامعه را نیز دگرگون کند و ارزش‌های جامعه به ضدارزش تبدیل شود و رضایت‌مندی مردم از ساختار اجتماعی کاهش یابد.

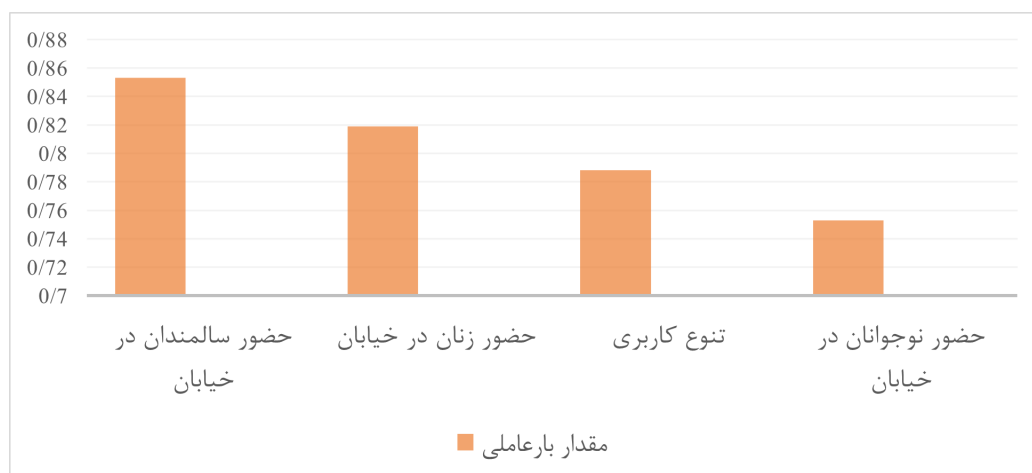
شکل ۱۲: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های کالبدی حس تعلق به مکان

کیفیت را دارا است. با ایجاد فضاهای سبز و استفاده از گیاهان گل‌دار در این بدنه می‌توان حس تعلق به مکان را افزایش داد. همچنین نارضایتی شهروندان از مؤلفه امنیت به دلیل نابسامانی خیابان، نبود فضاهای استراحت، نبود مبلمان شهری و ازدحام جمعیت، امنیت را در این محدوده کاهش داده است. کالبد و ساختار فیزیکی یک مکان خاطرات و افراد نیز بر حس مکان مؤثر است.

همان‌طور که در شکل ۱۲ مشخص شده است در بین مؤلفه‌های کالبدی حس تعلق به مکان، به ترتیب دسترسی، طبیعت و امنیت با میزان بار عاملی ۰/۸۴۴، ۰/۷۵۳ و ۰/۸۲۲ بیش‌ترین امتیاز را دارند. قرارگیری این خیابان در مرکز شهر و دسترسی به فضاهای پیرامون موجب رضایت‌مندی شهروندان از دسترسی‌های این خیابان است. مؤلفه طبیعت در این محدوده کم‌ترین

شکل ۱۳: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های فعالیت‌های حس تعلق به مکان

فضای مکتبی وجود ندارد تعامل اجتماعی کم‌تری صورت می‌گیرد و نمی‌تواند کیفیت و خدماتی مانند یک قرارگاه رفتاری یا یک فضای شهری مطلوب را ارائه دهد. امروزه به دلیل ازهم‌گسیختگی کاربری‌های خیابان و نبود فضای برای ایجاد پیوند اجتماعی بین شهروندان هیچ‌کدام از قسمت‌های این خیابان جزء فعالیت‌های انتخابی یا اجتماعی نیست و تنها عملکرد، باعث حضور افراد در این خیابان می‌شود. یک فضای شهری باید نیازهای شهروندان برای انجام هر سه دسته از فعالیت‌های یادشده را فراهم کرده و پاسخگوی گروه‌های سنی متفاوت باشد تا بتواند با افزایش این فعالیت‌ها در این خیابان حضورپذیری شهروندان در این محدوده را افزایش داده تا حس تعلق به مکان به میزان مطلوبی رشد و افزایش یابد.

همان‌طور که در شکل ۱۳ مشخص شده است در مؤلفه‌های فعالیت‌های حس تعلق حضور سالمندان، حضور زنان، تنوع کاربری‌ها و حضور نوجوانان به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۸۵۳، ۰.۸۱۹، ۰.۷۸۸ و ۰.۷۵۳ هستند. حضور اقشار مختلف مردم در یک خیابان و تنوع کاربری‌های اداری و تجاری آن از مهم‌ترین عوامل در جهت ایجاد حس تعلق به مکان در بعد فعالیت‌های است. از نظر ساکنان حضور سالمندان در این خیابان به میزان مطلوبی است اما نوجوانان کم‌تر در آن‌جا حاضر می‌شوند. این موضوع به علت بی‌توجهی به ایجاد قرارگاه‌های رفتاری در خیابان مذکور است. قرارگیری در مرکز شهر و نزدیکی به بناهای شاخص و تاریخی باعث ایجاد ترافیک می‌شود که این امر موجب کاهش کیفیت فضای شهری در این خیابان است. در یک خیابان شلوغ و پرتردد که

شکل ۱۴: مقدار بار عاملی مؤلفه‌های ادراکی - شناختی حس تعلق

فضاهای شهری در این خیابان بسیار قوی عمل می‌کردند و این خیابان یک پاتوق شهری بوده است اما امروزه هیچ‌کدام از قسمت‌های این خیابان قرارگاه رفتاری نیست و تنها عملکرد باعث حضور افراد در این خیابان می‌شود. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد ساختارهای اجتماعی و نبود نشانه‌های تاریخی و هویتی، خوانایی بدنه این خیابان را کاهش داده و به اصلاحات بیش‌تری برای بهبود نیازمند است. درگیری ادراک شهروندان توسط مکان که موجب ایجاد شکل‌گیری پیوند عاطفی می‌شود؛ همچنین مشارکت و استفاده از مفهوم و نماد و سمبل‌های بومی که در یک فضای شهری می‌توان به کاربرد باعث می‌شود تا در درک یک فضا و شکل‌گیری تصویر ذهنی افراد از یک مکان مؤثر باشد. این تصاویر ذهنی ایجادشده باعث ایجاد حس مکان و تعلق به مکان می‌شود.

همان‌طور که در شکل ۱۴ مشخص شده در مؤلفه‌های ادراکی حس تعلق به مکان شاخصه اجتماعی، برگزاری مراسم‌های مذهبی و خصوصیات برجسته تاریخی به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۸۳۹، ۰.۸۳۲ و ۰.۷۱۴ بالاترین امتیاز و ساختار اجتماعی، نماد و نشانه‌های هویتی و خوانایی به ترتیب دارای مقدار بار عاملی ۰.۵۱۱، ۰.۵۸۸ و ۰.۵۹۸ کم‌ترین امتیاز را دارد. برگزاری مراسم‌های مذهبی، خصوصیات تاریخی و ویژگی‌های اجتماعی حس تعلق به مکان را در بعد ادراکی تقویت کرده است. خیابان امام خمینی از گذشته محلی برای انجام مراسم‌های ملی-مذهبی بوده و به دلیل سابقه تاریخی بالایی که دارد خاطره‌های ماندگاری در اذهان مردم ایجاد کرده است. این خیابان از نظر جنبه‌های شهرسازی امروزه بسیار ضعیف عمل می‌کند و افراد برای رفع نیازهای خود به آن مراجعه می‌کنند. در گذشته

۶. بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف ارزیابی و تحلیل رابطه بین حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی در بدنه‌های شهری انجام شده است. مقایسه پیشینه پژوهش با یافته‌ها و تحلیل آن‌ها نشان می‌دهد که نتیجه پژوهش حیدری (۲۰۱۴) و آناهاد (۲۰۱۹) با پژوهش حاضر که احساسات فرد را پایه و اساس شکل‌گیری حس تعلق می‌دانند در یک راستا است. همچنین این پژوهش، نظر امجد (۲۰۲۱) را که نمای ساختمان‌ها (بدنه‌های شهری) عاملی مؤثر در ایجاد حس تعلق به مکان است، تأیید می‌کند. نتایج پژوهش حاضر با تکمیل نظر اسکویی و همکاران (۱۳۹۷) رابطه میان تصویر ذهنی شهروندان و حس تعلق را از نوع همبستگی مستقیم می‌داند.

در پاسخ به سؤال اول پژوهش و بر اساس یافته‌ها، مؤلفه فعالیت حس تعلق به مکان با مقدار بار عاملی ۰.۹۹ بیش‌ترین تأثیر را در ایجاد حس تعلق به مکان شهروندان داشته است. همچنین مؤلفه کالبدی تصویر ذهنی با مقدار بار عاملی ۰.۹۰ بیش‌ترین تأثیر را در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان داشته است. از میان مؤلفه‌های فعالیت حس تعلق به مکان در این بدنه شهری حضور سالمندان و بانوان با مقدار بار عاملی ۰.۸۵ و ۰.۸۳ بیش‌ترین تأثیر در حس تعلق به مکان را داشته‌اند. دلیل حضور بیش‌تر سالمندان در این خیابان، این است که بدنه این خیابان در گذشته شامل پاتوق شهری و قرارگاه رفتاری بوده و پیوند اجتماعی قوی‌تری بین افراد شکل می‌گرفته است. این خاطره ذهنی که از گذشته در ذهن افراد باقی‌مانده است سبب حضور سالمندان در این خیابان شده که یادآور خاطرات آن‌ها است. این خیابان به دلیل موقعیت قرارگیری در سطح شهر، انجام فعالیت‌های روزمره برخوردارهای شهروندان با یک‌دیگر با توجه به تنوع کاربری موجود در این بدنه که از هر قشر و سن و سالی می‌تواند از این خیابان استفاده نمایند، باعث شده که حضور زنان در این خیابان پررنگ‌تر باشد. به‌طور کلی فعالیت‌های انجام‌شده در این خیابان است که سبب ایجاد حس تعلق به مکان شده و این فعالیت‌ها منطبق با خواست و نیازهای شهروندان است.

از میان مؤلفه‌های کالبدی تصویر ذهنی، تنوع کاربری و قابلیت دسترسی با مقدار بارعاملی ۰.۶۹ بیش‌ترین تأثیر را در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان داشته است. کالبد یک بدنه‌ی شهری که نشان‌دهنده شخصیت کالبدی، عملکرد و معرفی یک بدنه می‌باشد باعث ایجاد تصویر ذهنی در این خیابان شده است. همچنین تنوع کاربری‌های موجود در کالبد این خیابان و قابلیت دسترسی به فضاهای شاخص پیرامون شهر نقش مهمی در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان دارد.

همچنین در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، رابطه بین تصویر ذهنی و حس تعلق به مکان همبستگی که با ضریب پیرسون ۰.۶۴۴ تأیید می‌شود. می‌توان با ارتقا و بهبود

مؤلفه‌های تصویر ذهنی حس تعلق به مکان را افزایش داد. فعالیت‌های بدنه شهری وقتی منطبق با خواست و نیاز مردم باشد باعث ایجاد حس تعلق به مکان در افراد می‌شود. تکرار این فعالیت‌ها در این خیابان خاطره ذهنی در ذهن افراد ایجاد کرده و در نهایت تصویر ذهنی افراد را شکل می‌دهد. ویژگی‌های کالبدی یک خیابان اعم از کاربری‌ها، دسترسی و کیفیت بدنه ساختمان‌ها باعث ایجاد تصویر ذهنی می‌شود. اگر کالبد یک خیابان ویژگی‌های ظاهری و عملکردی را به‌خوبی تأمین کند می‌تواند از طریق ایجاد تصویر ذهنی موجب افزایش حس تعلق به مکان گردد؛ بنابراین کالبد یک خیابان حس تعلق به مکان را تقویت می‌کند. رابطه‌ای که بین این خیابان و شهروندان شکل گرفته بر اساس اتفاقات و مراسمات ملی و مذهبی، پیوند اجتماعی و درگیری ذهن افراد و ویژگی‌ها و معنایی که یک محیط یا فضا را شامل می‌شود که باعث رضایت‌مندی مردم از این بدنه و خیابان شده است. با توجه به پژوهش انجام‌شده، این خیابان در گذشته یک قرارگاه رفتاری بوده و موجب شکل‌گیری پیوند اجتماعی و خاطرات جمعی بوده است. با توجه به یافته‌های پژوهش در پایان نیز راهکارهای طراحی جهت بهبود وضع موجود مطالعه موردی به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

الف- حفظ هویت و افزایش حس تعلق به مکان در فضاهای شهری با شناسایی پتانسیل‌ها و ویژگی‌های سایت

- منحصر به فرد کردن فضا از لحاظ عملکرد و غنای بصری
- ترکیب‌بندی و کیفیت کالبدی فضایی
- مرمت و احیا بناهای قدیمی
- ایجاد کاربری‌های گوناگون با زمان فعالیت متفاوت مانند: حضور نوازندگان خیابانی، تئاتر خیابانی، و برگزاری مراسم آیینی و ملی- مذهبی
- حفظ و شاخص کردن نشانه‌های طبیعی و مصنوعی در محدوده

ب- ارتقاء حس تعلق به مکان و خوانایی فضاهای شهری با استقرار کاربری‌ها و بنای شاخص در سایت مورد مطالعه

- تمایز بصری فضا
- تقویت امکان بروز پاتوق‌های جمعی برای شکل‌گیری خاطرات جمعی جدید و مشارکت شهروندان
- انجام فعالیت‌های خاص و متنوع در منطقه
- تداعی خاطرات جمعی از طریق ایجاد قرارگاه رفتاری
- القاء ویژگی‌های هویتی وبومی

ج- ارتقاء تصویر ذهنی از بدنه‌های شهری

- جانمایی نشانه‌های شهری در قالب یک نقشه ادراکی به‌هم پیوسته،

- هم‌خوانی سایت برای طراحی یک پاتوق شهری به عنوان نشانه‌ی شهری،
- استقرار نشانه‌های کالبدی با بار بصری بالا،

بهبود فضاهای شهری برای شهروندان گردید. این تحقیق می‌تواند به طراحان شهری و مسئولان شهرسازی کمک کند تا بر اساس نیازها و خواسته‌های شهروندان، بدنه‌های شهری را بهبود بخشیده و فضاهایی را فراهم نمایند که تصویر ذهنی مثبتی از محیط شهری ایجاد و حس تعلق به مکان را در افراد تقویت سازد.

- توجه به اقلیم و بوم منطقه در طراحی. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به سنجش مولفه‌های قرارگاه رفتاری در این خیابان و راهکارهایی برای احیای آن اهتمام ورزند. همچنین می‌توان با بهره‌بردن از نظرات متخصصان در این زمینه با توجه به پاسخ‌های دریافت شده در این پژوهش و تحلیل‌های صورت‌گرفته، طراحی مناسب‌تری برای بدنه‌های شهری در نظر گرفته و موجب

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ حامی مالی و معنوی نداشته است.

تعارض منافع

این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافی است.

تأییدیه اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

درصد مشارکت

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته‌اند.

فهرست منابع

- Abdolakh Khan Gorji, Mahnaz. 2006. "Urban landscape: Later abandoned by the urban media in Iran" *Abadi* 18(53): 6-19. [in Persian]
- Alishah, Majid, Abdollah Ebrahimi, and Faezeh Ghaffari. 2016. "The role of buildings facades of on urban landscape (case study: Old context of sari)". <https://doi.10.7456/1060AGSE/019>. [in Persian]
- Altman, Irwin, and S. M. Low. 1992. "Place Attachment Plenum Press." New York-London 262.
- Amjad, Marjan, Farhang Mozaffar, Shirin Toghiani, and Vahid Ghasemi. 2021. "The Effect of Resident's Sense of Belonging to the Place On the Neighboring Facades of Isfahan Maadis." *Journal of Iranian Architecture & Urbanism(JIAU)* 12(2): 119-136. <https://doi.org/10.30475/isau.2021.270077.1631>. [in Persian]
- Ananahad, Mahmoud, Hamze Golamalizade, and Farzaneh Asadi Malek Jahan. 2019. "Measure the sense of belonging to the place and protect the identity of residential units in the urban area. Case study: Old Quarter of Saghryazan Rasht." *Journal of Urban Ecology Researches* 10(19): 73-88. <https://doi.org/10.30473/grup.2019.5645>. [in Persian]
- Appleyard, Donald. 1976. "Planning a pluralist city." *Conflicting Realities in Ciudad Guayana*.
- Balali Oskoyi, Azita, Minou Gharehbaglou, and Mina Heydaritorkmani. 2019. "Analyzing the role of mental images in producing the sense of belonging to the neighborhoods, case study: Shotorban neighborhood of Tabriz." *Geography (Regional Planning)* 9(1): 207-228. <https://doi.20.1001.1.22286462.1397.9.1.13.3>. [in Persian]
- Baper, Salahaddin Yasin, and Ahmad Sanusi Hassan. 2012. "Factors affecting the continuity of architectural identity." *American Transactions on Engineering & Applied Sciences* 1(3): 227-236.
- Bennett, Julia. 2014. "Gifted places: The inalienable nature of belonging in place." *Environment and Planning D: Society and Space* 32(4): 658-671. <https://doi.org/10.1068/d4913p>.
- Befrouz, Fatemeh. 1991 "Investigations of Environmental Perception and Behavior in the Realm of Contemporary Behavioral and Human Geography." *Quarterly Journal of Geographic Research* 20. [in Persian]
- Canter, David. 1977. *The psychology of place*. St Martin's Press.
- Carmona, Matthew. 2010. *Public places, urban spaces: the dimensions of urban design*. Routledge.
- Ebrahimnia, Vahide, Tahereh Shahbazi, and Rouhollah Rahimi. 2022 "The Analysis of Spatial Environment Influencing Social Capital in Neighborhoods of Sari City". *Geography and Urban Space Development* 9(3): 121-140. <https://doi.10.22067/jgusd.2022.67168.0>. [in Persian]
- Eraydin, Zeynep. 2007. "Building a legible city: how far planning is successful in Ankara." Middle East Technical University.
- Esmaili, Fatemeh, Farzin Charehjo, and Nassim Hoorijani. 2020. "Analyzing and Evaluating Facades with a Special Approach to Visual Aesthetics Using the Grid Method (Case Study: Enqelab Street in Sanandaj)." *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar* 17(82): 65-78. DOI: [10.22034/BAGH.2019.165147.3934](https://doi.org/10.22034/BAGH.2019.165147.3934). [in Persian]
- Ghashghaee, Reza, Khosro Movahed, and Hojatollah Mohammadzadeh. 2016. "Evaluation of sense of place with an emphasis on physical and environmental factors in urban coastal areas (Case study: Boushehr Town)." *Geographical Urban Planning Research (GUPR)* 4(2): 261-282. DOI: [10.22059/JURBANGEO.2016.59163](https://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2016.59163). [in Persian]
- Ghorbanian, Mahshid, Mostafa Behzadfar, and Farshad Shariatpour. 2020. "Analyzing Techniques of Urban Façade Using Developing Topic-based Analysis Approach of Cityscape According to the Factors Affecting it from an Urban Design Perspective." *Journal of Architecture and Urban Planning* 12(27): 99-125. <https://doi.org/10.30480/aup.2020.800>. [in Persian]
- Gifford, Robert, Donald W. Hine, Werner Muller-Clemm, and Kelly T. Shaw. 2002. "Why architects and laypersons judge buildings differently: Cognitive properties and physical bases." *Journal of architectural and Planning Research*: 131-148. <https://www.researchgate.net/publication/228911177>
- Golkar, Kourosh. 2001. "Components of urban design quality." [in Persian]
- Gospodini, Aspa. 2002. "European cities in competition and the new 'uses' of urban design." *Journal of urban design* 7(1): 59-73. <https://doi.10.1080/13574800220129231>.
- Hanks, Lydia, Lu Zhang, and Nathan Line. 2020. "Perceived similarity in third places: Understanding the effect of place attachment." *International Journal of Hospitality Management* 86: 102455. <https://doi.10.1016/j.ijhm.2020.102455>.
- Heidari, Ali Akbar, Ghasem Motalebi, and Fateme Nekoeimehr. 2014. "Finding Relationship between Sense of Place and Place Attachment in Student Dormitory." *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memory Va Shahrsazi* 19(1): 15-22. <https://doi.10.22059/JFAUP.2014.55372>. [in Persian]
- Hidalgo, M. Carmen, and Bernardo Hernandez. 2001. "Place attachment: Conceptual and empirical questions." *Journal of environmental psychology* 21(3): 273-281. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0221>.
- Hollander, Justin B., and Eric C. Anderson. 2020. "The impact of urban façade quality on affective feelings." *Arch-*

- net-IJAR: International Journal of Architectural Research*. <https://doi.10.1108/ARCH-07-2019-0181>.
- Ian, Bentley, G. Smith, S. Mcglynn, P. Murrain, and P. Aloccock. 1985. "Responsive Environments." Printed and bound in Great Britain by MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall.
 - Jennath, K Aysha, and PJ Nidhish. 2016. "Aesthetic judgement and visual impact of architectural forms: a study of library buildings." *Procedia Technology* 24: 1808-1818. <https://doi.10.1016/j.protcy.2016.05.226>.
 - Kaplan, Stephen. 2016. "Cognitive maps, human needs and the designed environment 5.4." *Environmental Design Research* 1.
 - Karimi Moshaver, Mehrdad, Seyed-Amir Mansouri, and Ali Asghar Adibi. 2010. "Relationship Between The Urban Landscape and Position of Tall Building In The City." *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar* 7(13): 89-99. http://www.bagh-sj.com/article_28_ff41c313eb50f042b5673fef0f137452. [in Persian]
 - Khakzand, Mahdi, Maryam Mohammadi, Fatema Jam, and Kourosh Aghabozorgi. 2014. "Identification of factors influencing urban facade's design with an emphasis on aesthetics and ecological dimensions Case study: Valiasr (a.s.) Street -Free Region of Qeshm." *Motaleate Shahri* 3(10): 15-26. https://urbstudies.uok.ac.ir/article_8763.html. [in Persian]
 - Khatami, Seyad Mahdi, and Porya Bojari. 2020. "Analysis of the Challenges of Tehran's Urban Views in the Recent Century." *Urban and Rural Management* (58): 111. <https://www.researchgate.net/publication/349965801>. [in Persian]
 - Lang, Jon T. 1987. *Creating Architecture Theory: the Role of the Behavioral Sciences in Environment Design*. Van Nostrand Reinhold Company, Australia.
 - Lewicka, Maria. 2011. "Place attachment: How far have we come in the last 40 years?" *Journal of environmental psychology* 31(3): 207-230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>.
 - Lynch, Kevin. 1960a. *The Image of the city* Mass Cambridge Massachusetts: MIT press.
 - Lynch, Kevin. 1960b. "The image of the environment." *The image of the city* 11: 1-13.
 - Lynch, Kevin. 1984. *Reconsidering the image of the city*. Springer. https://doi.10.1007/978-1-4757-9697-1_9
 - Mahdavinejad, Mohammadjavad, and Maedeh Pourfathollah. 2015. "New Lighting Technologies and Enhancement in Sense of Belonging (Case Study: Tehran Buildings)." *Human Geography Research* 47(1): 131-141. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51238>. [in Persian]
 - Mahmoodi, Seyed Amir Saeid. 2006. "City view, A review of several theories." *Abadi* 18(53): 54-61. [in Persian]
 - Mansouri, Maryam. 2008. "landscape, place, history." *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar* 5(9). [in Persian]
 - Mansouri, Seyed-Amir. 2007b. "The Spatial Organization of Iranian City in Two Periods: Before and After Islam Based on the Evidences of Kerman City Evolution." *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar* 4(7): 50-60. http://www.bagh-sj.com/article_67_4a7310658ac609e69fa44d458ff60357.pdf. [in Persian]
 - Mellor, David, Mark Stokes, Lucy Firth, Yoko Hayashi, and Robert Cummins. 2008. "Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness, and life satisfaction." *Personality and individual differences* 45(3): 213-218. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.03.020>.
 - Michael, Tribe. 1974. *Stadtgestaltuxg theorie and praxis* Bertel smann.
 - Miller, Linn. 2003. "Belonging to country—a philosophical anthropology." *Journal of Australian Studies* 27(76): 215-223. <https://doi.org/10.1080/14443050309387839>.
 - Moulay, Amine, Norsidah Ujang, Suhardi Maulan, and Sumarni Ismail. 2018. "Understanding the process of parks' attachment: Interrelation between place attachment, behavioural tendencies, and the use of public place." *City, Culture and Society* 14: 28-36. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2017.12.002>.
 - Mutlu Danaci, Hacer, and Gamze Kiran. 2020. "Examining the Factor of Color on Street Facades in Context of the Perception of Urban Aesthetics: Example of Antalya." *International Journal of Curriculum and Instruction* (12): 222-232.
 - Nasar, Jack L. 1994. "Urban design aesthetics: The evaluative qualities of building exteriors." *Environment and behavior* 26(3): 377-401.
 - Neacșu, Marius-Cristian, and Silviu Neguț. 2012. "City image—Operational instrument in urban space management—A Romanian sample." *Advances in spatial planning. Rijeka: InTech Open*: 247-274.
 - Negro, D. Del. 2003. "The perception of central London by Night" UCL Bartlett School of Graduate Studies, London, United Kingdom.
 - Norberg-Schulz, Christian. 1997. *The Phenomenon of place*. New York: Princeton Architectural Press.
 - O'Connor, Zena. 2008. "Façade colour and aesthetic response: Examining patterns of response within the context of urban design and planning policy in Sydney." <http://hdl.handle.net/2123/4093>
 - Pakzad, Jahanshah. 2003. "Phenomenology of Residential Building Façade and the Evolution Process of its Expectations." *Journal Honar-Ha-Ye-Ziba* 14(14): 51-62.

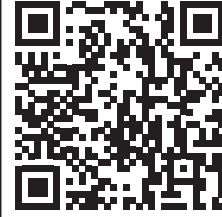
- Pakzad, Jahanshah. 2014. *Theoretical Foundations and Urban Design Process*. Vol. 1. Ministry of Housing and Urban Development
- Proshansky, Harold H., Abbe K. Fabian, and Robert Kaminoff. 2014. "Place-identity: Physical world socialization of the self (1983)." In *The people, place, and space reader*, 111-115. Routledge.
- Rahimi, Rouhollah, and Mojtaba Ansari. 2020 "Recreating Place in Iranian Monuments Case Study: Hafez Garden-Tomb (1452-1936 A.D.)." *Iranian Journal of Archaeological Studies* 10(1): 62-82. <https://doi.10.22111/IJAS.2020.6627>. [in Persian]
- Rahimi, Rouhollah, Ali Mohammadi, and Shokrollah Hasanzadeh Davoodi. 2015 "Holographic model for the evolution of the city (A case study: Amol)." *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar* 11(31): 89-98. [in Persian]
- Rahimi, Rouhollah, and Razani, Farnaz. 2022 "Assessing the Relationship between Physical Healing Components of Educational Environments and Mental Health of Users (Case Study: Students of University of Mazandaran)." *Journal of Environmental Science and Technology* 24(8): 115-132. <https://doi.10.30495/jest.61216.5410>. [in Persian]
- Rahimi, Rouhollah, Seyyed Mohsen Musavi, and Nasrin Mohammadi Irlu. 2023 "Measurement of Place Attachment and Identification of Influential Factors on Urban Body Patterns: A Case Study of the Western Side of Imam Khomeini Street, Ardabil." *Quarterly Journal of Studies on Islamic Iranian Cities* 13(49): 80-63. <https://doi.10.1001.1.2228639.1401.13.49.2.1>. [in Persian]
- Rahnama, Mohammad Rahim, and Mohammad Mohsen Razavi. 2012. "an Study of Sense of place Effect on Social Capital and Participation in Mashhad's Neighborhoods." *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memary Va Shahrzazi* 17(2): 29-36. <https://doi.10.22059/JFAUP.2012.30157>. [in Persian]
- Ramkissoon, Haywantee, Betty Weiler, and Liam David Graham Smith. 2012. "Place attachment and pro-environmental behaviour in national parks: The development of a conceptual framework." *Journal of Sustainable tourism* 20(2): 257-276. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.602194>
- Rapoport, Amos. 1977. *Human Aspects of Urban Form*. New York: Pergamon Press.
- Raymond, Christopher M., Gregory Brown, and Delene Weber. 2010. "The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections." *Journal of environmental psychology* 30(4): 422-434. <https://doi.10.1016/j.jenvp.2010.08.002>
- Relph, Edward. 1976a. *Place and placelessness*. Vol. 67. Pion London.
- Relph, Edward. 1976b. "Place and Placelessness, Pion Ltd." Publishing, London.
- Saadati, Sayedeh Poorandokht, Farhang Mozafar, and Isa Hojat. 2019. "Identifying Effective Factors in Creating Home Attachment Based Using Grounded Theory (Case Study: Residential Units in Isfahan)." *Journal of Housing and Rural Environment* 37(164): 85-100. <https://doi.10.22034/37.164.85>. [in Persian]
- Scannell, Leila, and Robert Gifford. 2017. "The experienced psychological benefits of place attachment." *Journal of Environmental Psychology* (51): 256-269. <https://doi.10.1016/j.jenvp.2017.04.001>.
- Shafipour Yourdshahi, Pariya, Mostafa Kiani, Sara Hamzeloo, and Manouchehr Moazemi. 2023. "The Influence of "Culture from Rappaport's Viewpoint" on "Mental Image" and Examining the Role of this Influence on the Formation of the Environment." *Armanshahr Architecture & Urban Development* 15(41): 103-118. <https://doi.org/10.22034/aaud.2023.294858.2508>. [in Persian]
- Steele, Fritz. 1981b. *The sense of place*. CBI publishing company.
- Utaberta, Nangkula, Suhana Johar, and Adi Irfan Che-Ani. 2012. "Building facade study in Lahijan city, Iran: The impact of facade's visual elements on historical image." *International Journal of Humanities and Social Sciences* 6(7): 1839-1844.
- Yeung, Henry Wai-chung, and Victor Savage. 1996. "Urban imagery and the main street of the nation: The legibility of Orchard road in the eyes of Singaporeans." *Urban Studies* 33(3): 473-494. <https://doi.org/10.1080/00420989650011870>
- Zeile, Peter, Bernd Resch, Jan-Philipp Exner, and Günther Sagl. 2015. "Urban emotions: Benefits and risks in using human sensory assessment for the extraction of contextual emotion information in urban planning." *Planning support systems and smart cities*: 209-225. https://doi.10.1007/978-3-319-18368-8_11

نحوه ارجاع به این مقاله

محمدی ایرلو، نسرین، روح اله رحیمی، و وحید وزیری. ۱۴۰۳. ارزیابی رابطه بین حس تعلق به مکان و تصویر ذهنی در بدنه‌های شهری، مورد مطالعاتی: خیابان امام خمینی اردبیل. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر ۱۷(۴۶): ۶۷-۸۷.

DOI: 10.22034/AAUD.2023.396757.2787

URL: https://www.armanshahrjournal.com/article_182697.html

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

